

AZ ÉLET VAJON MI?

KÖTTER Tamás: *Élet az ember után*. Hittel, Budapest, 2024. 264 oldal, 4999 Ft

A *Kommentár* Recenzor rovatában viszonylag ritkábban foglalkozunk kortárs szépirodalommal, most azonban kivételt teszünk, több okból is. Egyrészt Kötter Tamásnak, a Hittel Kiadó gondozásában idén megjelent című műve nagyon is napjaink közgondolkodásáról szól. Másrészt Kötter Tamás maga is aktív tagja a mai magyar közéletnek.

2023 tavaszán egy farkas tartotta izgalomban az egész ország lakosságát. Egy magányos ordasról volt szó, M237-ről. Történt ugyanis, hogy egy jeladóval ellátott szürke farkas valahonnan a svájci Alpokból – nem tudjuk, miért – elszakadt a falkájától, és elindult keletre. Hosszú, majd kétezer kilométeres utat megtéve a zöldhatáron át megérkezett Magyarországra. Néhány hétnyi, országon belüli bolyongás után a jeladó megállt, és nem mozdult. Elindultak hát a keresésére. Meg is találták. Búvárok hozták fel a Hernád folyó mélyéről. A később rekonstruált eset szerint egy vadász lőhette ki M237-et Hidasnémeti közelében, a jeladót pedig a Hernádba dobta. Az amúgy elítélendő tett mérhetetlenül felkorbácsolta az emberek érzelmeit.

A közösségi médiában százak (ezrek?) fogalmaztak meg nyomdafestéket nem tűrő véleményeket, és kezdtek virtuális lincselésbe. Sokan a vadász fizikai megsemmisítését tartották az egyetlen megoldásnak.

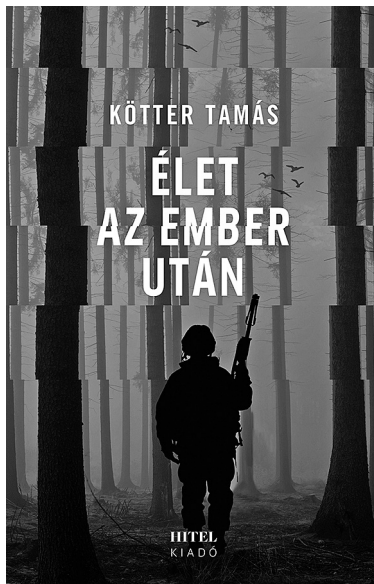
Az M237 ügy Kötter könyvében is felbukkan. De a konfliktust nem a farkas jelenléte okozza, hanem a története által kiváltott érzelmecunami. Modern *lupus in fabula*. Korunk legnagyobb érzelmi hullámokat kiváltó vitái erkölcsi jellegűek. Elég, ha csak például a népvándorlás-méretű európai migrációra, a *gender*-kérdésre vagy a méregzöld politikára gondolunk. Ezekre a kérdésekre a válasz az alapján fogalmazódik meg pró és kontra, hogy mit gondolunk morálisnak, azaz erkölcsösnek. És tekintettel arra, hogy Európa morális keretét, a keresztény hitrendszert a Nyugat lebontotta,

éppen ezért nincs közös morális alap, ami alapján ezeket a kérdéseket azonos szemüvegen keresztül láthatnánk. Nincs közös viszonyítási pont. Ennek ma már szakirodalma is van. Alisdair MacIntyre skót-amerikai filozófus ezt úgy fogalmazta meg, hogy mivel nincs közös erkölcsi keretrendszerünk, ezért a modern ember nem az értelem vagy a kinyilatkoztatás alapján, hanem a saját érzései szerint hoz erkölcsi döntéseket. Mivel az emberek nem hisznek objektív erkölcsi

normákban, az érzelmeiket követik, és azokból kreálnak erkölcsi normákat. Ezt hívjuk emotivizmusnak. Ez ma a nyugati világ korszellemé. Ennek az is folyománya, hogy a vitáink nagy része egyszerűen kivitelezhetetlenné válik. Az érzelmeikről ugyanis nem lehet – és nem érdemes – vitatkozni. Az arisztotelészi retorika hármas felosztása felborul, amely a meggyőzést az *ethosz* (hitelesség), a *logosz* (érvek) és a *pátosz* (érzelem) hármában írja le, s amelyben a legfontosabb a *logosz*, azaz a logikus érvek. A vitában csak az érzelem által vezérelt „saját” erkölcsi normák maradnak, amelyekre az érvek nem hatnak. Átjárhatatlan falak húzódnak az egyének közé. Egymillió kicsi erkölcs van, melynek eredménye, hogy végül az egyén teljesen elszakad a közösségtől, mint az M237-es egyed a falkájától.

Kötter így fogalmaz könyvében a transzcendens elvesztéséről:

„Mivel a kereszténység Istene és az ő parancsai – amelyek majd kétezer éven át irányt szabtak a Nyugatnak – túlságosan keménynek, rugalmatlannak bizonyultak a technológiai társadalom örökös változásban lévő világának, Kissnek és a hozzá hasonlóknak könnyű dolguk volt betölteni az így keletkezett metafizikai űrt.”

A kitöltetlen „istenalakú” úrt pedig az érzelmek csúcsra járatásával, a „légy önmagad”-kultusszal, a semmihez és senkihez nem köthető Zöld istenség imádasával próbálják betömöködni. De sehogy sem sikerül. Ahogy a könyvben is megjelenik: „Isten valószínűleg nem létezik. Hagyd abba az aggodást, és élvezd az életet.” Nincs már jövő, a múltat meg végképp eltöröltük. Így a nyugati ember legfőbb motivációja már nem az öröklét elérése, sőt már nem is a boldogság megtalálása lett, hanem a saját érzelmeinek folyamatos és azonnali kieléje. Ha nincs mit várni, akkor mire is várjunk? Csak az itt adott és a most van. A test és az agy állandó stimulálása, amely, mint a drog, pillanatnyi kielégülést okoz, de soha nem juttat el egyensúlyi állapotba. A posztmodern ember csak újabb és újabb apró öröme vár, legyen az egy vicces TikTok-videó, egy *smash burger* vagy egy újabb szívecske *emoji* az *Insta*-sztori alatt. Ez az a szép új világ, ami nem újratehermetni akar, hanem felszámolni. Felszámolni saját magát, hiszen a létezése értelmetlen.

Kötter könyve két nagy fejezetre tagolódik: *Azelőtt* és *Azután*. Az *Azelőtt* pont ilyen emotivista epizódokkal indul a jelenben. A mű hősei hétköznapi karakterek. A kiégett középiskolai tanár, aki egyházalapító lesz; az egyszerre vádló és megvádolt HR-igazgató; a *body shaming*en kapott multidolgozó, a VIII-keres nehézfiúkat védő ügyvéd és a farkasgyilkosságon kiakadó könyvelő. Ők, noha elfogadják keretnek a *brave new world*-öt, a való életük valahogy sosem illik bele a nagy társadalmimézők ideáiba. Túlélni akarnak, de ez

egyre lehetetlenebb vállalkozás. Érezzük, hogy ennek nem lesz jó vége. Márpedig a társadalmi mérnökök egyre nagyobb terheket tesznek a hétköznapi emberre. Érezd magad szarul, mert bekapcsoltad a klímát, leütöttél egy dongót, esetleg bókolni mertél a titkárnőnek, vagy elsütöttél egy nem túl PC viccet. Hőseinknek ezért pszichológushoz kell járniuk, hiszen elromlottak, meg kell javítani őket. A történeteket a pszichológusnál tett önvallomások fűzik egybe. És bár úgy érezhetjük, hogy ezek a történetek túlzóan groteszkek, a helyzet az, hogy nem így van. Amit Örkénynél vagy a Monty Pythonnál még groteszkek éreztünk, az ma már egyáltalán nem az. Amin húsz-harminc éve még röhögünk, az mára életre kelt. Kötter történetei és szereplői is a való életből valók. Olyannyira, hogy egy-egy celebet konkrétan be lehet azonosítani.

A groteszk a mű második felében váratlan fordulattal disztópiába fordul. Az emberi történelem vége felé járunk. Egy 21. századi falanszterben, a CE1-es biokörzetben. „A kultúrák különfélék voltak, de abban tökéletesen megegyeztek, hogy rítusaikat, épületeiket, történeteiket és isteneiket hívták segítségül, hogy ne kelljen tudomást venniük a végesség feldolgozhatatlan érzéséről. De mi mindezt meghaladtuk” – adja a főhős szájába Kötter a nyugati *Zeitgeist*-ot. Persze a kérdés adott: megérte-e? A mindentől megfosztott élet értelmetlenségét ugyanis már a pszichológusok sem tudják elmagyarázni az egyénnek. „Az időközben segítőkre átkeresztelt pszichológusok végre azzal foglalkozhattak, amivel mindig is kellett volna, amióta a 20. század közepén beköltöztek a munkahelyektől kezdve a hálószobáig mindenhol az emberek életében: igyekeztek megakadályozni, hogy a pácienseik, így vagy úgy, idő előtt megöljék magukat.” Tegyük hozzá, egyre kevesebb sikerrel. A világ teljesen elvesztette a reményt. De ezzel még nincs vége...

Kötter könyve egyszerre rögválóság és fantázia-világ, *postreality* és biodisztópia. Rendkívül izgalmas és elgondolkodtató olvasmány, amely az emberi lét mélységeit vizsgálja. A könyv középpontjában az emberi kapcsolatok, a társadalmi kontextus és a lét értelmét célzó kérdések állnak, miközben a szerző provokatív kérdéseket vet fel arról, hogy milyen világ várna ránk, ha a tudomány s vele együtt a társadalmi mérnökök vennék át a társadalom irányítását. Kötter stílusa olvasmányos és érdekesítő, gazdag képekkel fűszerezve. Az író párbeszédei élénkek és dinamikusak. A könyvben megjelenő karakterek hitelesen tükrözik a gyökerét vesztett nagyvárosi pénzelit és az ahhoz tartozni vágyók életérzését. Összességében az *Élet az ember után* elgondolkodtató, szórakoztató és lázadó mű, amely nemcsak a fikció és a *sci-fi* kedvelőinek, hanem mindazoknak ajánlott, akik nem elégszenek meg korunk érzelmekre ható, fogyasztást ösztönző egyszerű válaszaival. A könyv által felvetett kérdések relevánsak minden ember számára, aki keresi a létezés miértjét.

A világ végén – Elhagyott tömegközlekedési eszközök a pennsylvaniai Johnstownban, 2017 (Flickr, Jonathan Haerber felvétele)

HEGEDŰS ZOLTÁN